

เงินฝากของธนาคารพาณิชย์

การธนาคารพาณิชย์ เป็นการประกอบธุรกิจอย่างหนึ่งที่มุ่งหาผลกำไร เช่นเดียวกับธุรกิจอื่น ๆ กล่าวคือ ธนาคารจะระดมเงินฝากจากประชาชนโดยให้ดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทนแก่ผู้ฝาก และเงินที่ธนาคารระดมมาได้ก็จะนำไปให้ผู้ที่ต้องการเงินทุนกู้ยืม โดยคิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ ซึ่งปกติจะเป็นอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าอัตราที่ให้แก่ผู้ฝากเงิน ส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยระหว่างผู้กู้กับผู้ฝากนี้ เมื่อหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแล้วก็จะ เป็นผลกำไรของธนาคาร

ธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ปัจจุบันนี้ได้วิวัฒนาการไปอย่างรวดเร็ว มีการนำเครื่องมือทางการเงินและเทคนิคใหม่เข้ามาช่วยในการดำเนินงาน ซึ่งผิดกับธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ในสมัยก่อน ดังนั้น ก่อนที่จะศึกษาถึงเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ควรที่จะเข้าใจถึงความเป็นมาวิวัฒนาการความหมายและหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย พอเป็นสังเขปก่อน

วิวัฒนาการของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

วิวัฒนาการของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะแรก (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2431 จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2) ตั้งแต่สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ดำเนินนโยบายเปิดประตูการค้ากับต่างประเทศในสมัยนั้น ประเทศไทยได้ติดต่อการค้ากับประเทศทางตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ และเพื่ออำนวยความสะดวกในการค้าของตนซึ่งขยายมากขึ้น พ่อค้าชาวตะวันตกจึง เริ่มนำธุรกิจการธนาคารพาณิชย์จากโลกตะวันตกมาใช้ปฏิบัติในประเทศไทย ซึ่งธุรกิจการธนาคารในสมัยนั้นเป็นการให้เครดิตเพื่อการส่งออกและนำเข้า ธนาคารที่ตั้งขึ้นในระยะแรกนี้ได้แก่ ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ และธนาคารชาร์เตอร์ด ทั้งสองเป็นธนาคารของอังกฤษ ระบบการธนาคารพาณิชย์ของไทยจึงมีต้นกำเนิดและรากฐานตามแบบฉบับของประเทศอังกฤษ

เมื่อธุรกิจธนาคารขยายตัวมากขึ้นตามการเติบโตของการค้าต่างประเทศ พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย จึงทรงพระดำริที่จะจัดตั้ง "แบงก์" ขึ้น โดยที่ "แบงก์" ยังเป็นของใหม่สำหรับคนไทย ทรงเกรงว่าจะไม่เป็นที่นิยมของประชาชน จึงได้ทรงเสด็จไปเรียกเป็น "บุคคลภักย์" (Book Club) เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2447

ต่อมา เมื่อกิจการบุคคลภักย์ดำเนินมาโดยราบรื่นจนมีความมั่นคงแล้ว จึงได้เปลี่ยนกิจการมาเป็นธนาคารอย่างแท้จริง โดยยังคงเรียก "แบงก์" เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2449 โดยได้รับพระบรมราชานุญาตพิเศษจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้จดทะเบียนเป็นบริษัท แบงก์สยามกัมมาจล ทุน จำกัด แต่ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2482 ซึ่งนับเป็นกิจการธนาคารแห่งแรกของประเทศไทย

ต่อจากนั้น กิจการธนาคารก็ขยายตัวออกไปในหมู่พ่อค้าชาวจีนมาก ทั้งนี้ นอกจากเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การค้าของพวกเขาพ่อค้าชาวจีนด้วยกันเองแล้ว ยังทำธุรกิจเกี่ยวกับการส่งเงินออกไปยังผืนแผ่นดินใหญ่ของจีน (ไผ่กวน) อีกด้วย ธนาคารขนาดเล็ก ๆ จึงเริ่มกิจการเพิ่มขึ้นหลายแห่ง

ดังนั้น ธนาคารที่จัดตั้งขึ้นในระยะแรกและดำเนินกิจการมาจนกระทั่งปัจจุบัน พอสรุปได้ตามตารางที่ 2.1

ระยะที่สอง (ตั้งแต่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 - พ.ศ. 2498) ตั้งแต่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การค้าต่างประเทศได้เปลี่ยนรูปโฉมมาเป็นการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม และเป็นฝ่ายตรงข้ามกับยุโรปและอเมริกา ดังนั้น ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ ธนาคารชาร์เตอร์ด และธนาคารอินโดจีน จึงถูกปิดกิจการไปเมื่อปี พ.ศ. 2484 (เริ่มดำเนินกิจการใหม่อีกครั้งหลังสงคราม เมื่อปี พ.ศ. 2489) ช่วงนี้จึงเป็นโอกาสที่คนไทยจัดตั้งธนาคารขึ้นเอง โดยมีผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยเข้าร่วมกิจการมากขึ้น

ในระยะนี้ ประเทศไทยใช้อัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา (Multiple Exchange Rate) คือ อัตราทางการ (Official Rate) และอัตราในตลาด (Market Rate) โดยสำนักงานธนาคารชาติไทย (ธนาคารแห่งประเทศไทย) ได้กำหนด "การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ" ขึ้นเป็นครั้งแรก ได้กำหนดให้การค้าส่งออกต้องจำหน่ายเงินตราต่างประเทศ

ตารางที่ 2.1 ธนาคารที่จัดตั้งขึ้นในระยะแรก

ชื่อธนาคาร	ปีก่อตั้ง
<u>ธนาคารต่างประเทศ</u>	
1. ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ (Hongkong & Shanghai Bank)	2431
2. ธนาคารชาร์เตอร์ด ¹ (Chartered Bank)	2437
3. ธนาคารแห่งอินโดจีน (Banque De L' Indochine)	2440
4. ธนาคารซีไอทอง จำกัด (Four seas Communication)	2452
5. ธนาคารกวางตุ้ง จำกัด (Bank of Canton)	2462
6. ธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ² (Mercantile Bank)	2466
<u>ธนาคารไทย</u>	
7. ธนาคารไทยพาณิชย์ (Siam Commercial Bank)	2449
8. ธนาคารหวังหลีจัน ³ (Wang Lee Chan Bank)	2476
9. ธนาคารไทยพัฒนา ⁴ (Thai Development Bank) - ธนาคาร	2477
10. ธนาคารแห่งเอเชีย ⁵ (Bank of Asia)	2482

หมายเหตุ

1. ธนาคารชาร์เตอร์ดในปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น Standard Chartered Bank เมื่อ พ.ศ. 2520
2. ธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด ได้เปลี่ยนเป็น ธนาคารซิตีแบงก์ (Citibank N.A.) เมื่อ พ.ศ. 2528
3. ธนาคารหวังหลีจัน ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารหวังหลี เมื่อ พ.ศ. 2515 และปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารนครธน เมื่อ พ.ศ. 2527
4. ธนาคารไทยพัฒนา ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารมหานคร จำกัด เมื่อ พ.ศ. 2520
5. ธนาคารแห่งเอเชีย ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารเอเชีย จำกัด เมื่อ พ.ศ. 2519

ประเทศเข้าแหล่งกลาง เพื่อควบคุมการใช้เงินตราต่างประเทศเหล่านั้นเป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง ธนาคารพาณิชย์จึงเป็นตัวกลางในการรับซื้อเงินตราต่างประเทศจากพ่อค้าส่งออก ดังนั้น ส่วนต่างที่เกิดจากการรับซื้อเงินตราต่างประเทศจากลูกค้าแล้วนำไปขายให้แก่สำนักธนาคารชาติไทย จึงเป็นผลกำไรที่ธนาคารได้รับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 ประเทศไทยได้ประกาศยกเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา ซึ่งถือว่าเป็นการสิ้นสุดของระบบที่สอง ดังนั้น ธนาคารที่จัดตั้งขึ้นในระยะที่สองและดำเนินงานมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ พอสรุปได้คำมติดารางที่ 2.2

ระยะที่สาม (ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 - 2505) การพัฒนาของการธนาคารพาณิชย์ในระยะนี้เรียกว่า "ยุคการธนาคารสมัยใหม่" (Modern Banking Phase) หลังจากที่มีการประกาศยกเลิกอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา การธนาคารพาณิชย์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้ปรับตัวให้ทันสมัยเช่นเดียวกับประเทศพัฒนาอื่น ๆ ในระยะนี้การธนาคารของประเทศไทยได้ก้าวไปสู่ความมั่นคง เป็นปึกแผ่นมากขึ้น มีการขยายสาขาของธนาคารออกไปในต่างจังหวัดมากมาย จำนวนเงินกองทุนและปริมาณเงินฝากได้เติบโตอย่างรวดเร็ว ระยะที่สามสิ้นสุดลงเมื่อพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พุทธศักราช 2505 เริ่มมีผลบังคับใช้

ดังนั้น ธนาคารพาณิชย์ที่จัดตั้งขึ้นในระยะที่สามและดำเนินงานมาจนกระทั่งปัจจุบัน พอสรุปได้คำมติดารางที่ 2.3

การธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทยในยุคปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2508 เป็นปีสุดท้ายที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตให้เปิดธนาคารพาณิชย์แห่งใหม่ ดังนั้น ปัจจุบันจึงมีธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยทั้งสิ้น 30 ธนาคาร ในจำนวนนี้เป็นธนาคารที่จดทะเบียนในประเทศ 16 ธนาคาร และธนาคารที่จดทะเบียนในต่างประเทศ 14 ธนาคาร ซึ่งการดำเนินกิจการสาขาของธนาคารที่จดทะเบียนในต่างประเทศ ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้มีสำนักงานหรือสาขาอยู่ในเขตกรุงเทพฯ เท่านั้น เพื่อมิให้เกิดการแข่งขันกับธนาคารไทย อีกทั้งวัตถุประสงค์ของธนาคารต่างประเทศที่จัดตั้งขึ้น ก็เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ธุรกิจชาตินั้น ๆ และการมีสาขาเฉพาะในกรุงเทพฯ ก็เพียงพอที่จะสนองความต้องการดังกล่าวแล้ว (ยกเว้นธนาคารชาร์เตอร์ด ซึ่งมีสาขาในจังหวัดภูเก็ต 1 แห่ง ทั้งนี้เพราะเป็นสาขาที่ก่อตั้ง

ตารางที่ 2.2 ธนาคารที่จัดตั้งขึ้นในระยะที่สอง

ชื่อธนาคาร	ปีก่อตั้ง
<u>ธนาคารไทย</u>	
1. ธนาคารนครหลวงไทย (Siam City Bank)	2484
2. ธนาคาร สหธนาคารกรุงเทพ (Union Bank of Bangkok)	2486
3. ธนาคารกรุงเทพ พาณิชยกรรม (Bangkok Bank of Commerce)	2487
4. ธนาคารกรุงเทพ (Bangkok Bank)	2487
5. ธนาคารกสิกรไทย (Thai Farmers Bank)	2488
6. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา (Bank of Ayudhya)	2488
7. ธนาคารแหลมทอง (Laem Thong Bank)	2491
8. ธนาคารไทยธนุ (Thai Dhanu Bank)	2492
9. ธนาคารศรีนคร (Bangkok Metropolitan Bank)	2493
<u>ธนาคารต่างประเทศ</u>	
10. ธนาคารแห่งประเทศจีน (The International Commercial Bank of China)	2490
11. ธนาคารอินเดียโอเวอร์ซีส์ ¹ (Indian Overseas Bank)	2490
12. ธนาคารแห่งอเมริกา (Bank of America)	2492
13. ธนาคารมิตซูบิชิ (Mitsui Bank)	2495

หมายเหตุ

1. ธนาคารอินเดียโอเวอร์ซีส์ ได้เปลี่ยนกิจการและขอรับอนุญาตใหม่เป็น ธนาคารภารตโอเวอร์ซีส์ ในปี พ.ศ. 2516

ตารางที่ 2.3 ธนาคารที่จัดตั้งขึ้นในระยะที่สาม

ชื่อธนาคาร	ปีก่อตั้ง
<u>ธนาคารไทย</u>	
1. ธนาคารทหารไทย (Thai Military Bank)	2500
2. ธนาคารเอเชียทรัสต์ ¹ (Asia Trust Bank)	2508
3. ธนาคารกรุงไทย (Krung Thai Bank)	2509
<u>ธนาคารต่างประเทศ</u>	
4. ธนาคารโตเกียว (Bank of Tokyo)	2505
5. ธนาคาร เชสแมนแฮตตัน (Chase Manhattan Bank)	2507
6. ธนาคารสหมาลายัน (United Malayan Banking Coroperation)	2507

หมายเหตุ

1. ธนาคารเอเชียทรัสต์ ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารสยาม จำกัด (SAYAM Bank Ltd.) เมื่อ พ.ศ. 2527

มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2453 ก่อนที่จะมีระเบียบบังคับดังกล่าว จึงได้รับการผ่อนผัน) จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศ ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2526 มีทั้งสิ้น 20 แห่ง ดังรายละเอียดในตาราง 2.4

กิจการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยในยุคหลังนี้ ได้มีการพัฒนาและขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันสำนักงานสาขาของธนาคารพาณิชย์ทั่วประเทศไทยมีถึง 1,688 แห่ง ดังรายละเอียดในตาราง 2.5 ซึ่งแต่ละธนาคารมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน บางธนาคารมีฐานะเป็นธนาคารระหว่างประเทศคือ มีการตั้งสาขาในต่างประเทศบางธนาคารก็เป็นธนาคารเฉพาะในนครหลวงโดยมีการเปิดสาขาเฉพาะในกรุงเทพฯ หรืออาจมีสาขาของธนาคารบ้างเล็กน้อย แต่ธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่จะเป็นธนาคารระดับประเทศ มีการเปิดสาขาในต่างจังหวัดเป็นจำนวนมาก ซึ่งสาขาของแต่ละธนาคารจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับฐานะของธนาคาร ดังนั้น จากจำนวนธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด 16 ธนาคาร อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามลำดับของสินทรัพย์ของธนาคาร ในปี พ.ศ. 2525 ได้ดังต่อไปนี้

<u>ธนาคารขนาดใหญ่</u>	<u>ธนาคารขนาดกลาง</u>	<u>ธนาคารขนาดเล็ก</u>
ธนาคารกรุงเทพ	ธนาคารกรุงศรีอยุธยา	ธนาคารเอเซีย
ธนาคารกรุงไทย	ธนาคารศรีนคร	ธนาคารสยาม
ธนาคารกสิกรไทย	ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ	ธนาคารสหธนาคาร
ธนาคารไทยพาณิชย์	ธนาคารมหานคร	ธนาคารไทยทุน
	ธนาคารทหารไทย	ธนาคารแหลมทอง
	ธนาคารนครหลวงไทย	ธนาคารนครธน

ธุรกรรมของ เศรษฐกิจของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ ซึ่งดูได้จากสัดส่วนการครองตลาดทั้งทางด้านเงินฝากและด้านเงินให้กู้ยืม จากตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.4 ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศ

2107 ม. 70

ชื่อ	จำนวนสาขาในปี พ.ศ.		
	2526		
	กรุงเทพฯ	ภูเก็ต	รวม
1. The Chartered Bank <i>Standard Chartered B.</i>	2	1	3
2. The Hongkong & Shanghai Banking Corp.	2	-	2
3. Banque Indosuez	2	-	2
4. Mercantile Bank Ltd. <i>Citibank N.A.</i>	2	-	2
5. The Mitsui Bank Ltd. <i>The Mitsui Bussan Kaisha B.</i>	2	-	2
6. Four Seas Communications Bank Ltd.	1	-	1
7. The Bank of Canton Ltd. <i>Security Pacific Asian B.</i>	1	-	1
8. The International Commercial Bank of China	1	-	1
9. Bharat Overseas Bank Ltd.	1	-	1
10. The Chase Manhattan Bank NA	1	-	1
11. Bank of America NA & SA	1	-	1
12. The Bank of Tokyo Ltd.	1	-	1
13. United Malayan Banking Corp., Bhd.	1	-	1
14. European Asian Bank <i>Deutsche Bank AG.</i>	1	-	1
รวม	19	1	20

ที่มา : Statistical Data on Commercial Bank in Thailand 1984 ; Bangkok Bank Limited ; Page 33

ตารางที่ 2.5 ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย

ชื่อ	จำนวนสาขาในปี พ.ศ. 2526 ²⁵		
	ในกรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด	รวม
1. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	78 100	199	277
2. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด	79 95	171	250
3. ธนาคารกรุงไทย จำกัด	37 70	169	206
4. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด	50 70	96	146
5. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	60 77	86	146
6. ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด	24 25	116	140
7. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด	21 23	79	100
8. ธนาคารศรีนคร จำกัด	44 48	48	92
9. ธนาคารทหารไทย จำกัด	26 43	65	91
10. ธนาคารสหธนาคาร จำกัด	27 35	51	78
11. ธนาคารมหานคร จำกัด	15 16	36	51
12. ธนาคารเอเชีย จำกัด	13 23	33	46
13. ธนาคารเอเชียทรัสต์ จำกัด	12 1	17	29
14. ธนาคารไทยทุน จำกัด	14 22	5	19
15. ธนาคารหวังหลี จำกัด	7 24	5	12
16. ธนาคารแหลมทอง จำกัด	4 9	1	5
รวม	511 681	1,177 1777	1,688 2458

ที่มา : Statistics Data on Commercial Bank in Thailand 1984 ; Bangkok Bank Limited ; Page 30-31

~~24~~ 24 , H
 First bank 16 , 44
 5421 1 , 0

1107

ตารางที่ 2.6 สัดส่วนการครองตลาดทางด้านเงินฝากและด้านสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์

หน่วย : ร้อยละ

กลุ่มของธนาคาร	ด้านเงินฝาก			ด้านสินเชื่อ		
	2524	2525	2526	2524	2525	2526
ธนาคารขนาดใหญ่ (4 ธนาคาร)	68.96	69.69	69.78	71.03	71.98	71.14
ธนาคารขนาดกลาง (6 ธนาคาร)	23.71	23.23	23.19	21.66	21.15	21.86
ธนาคารขนาดเล็ก (6 ธนาคาร)	7.32	7.08	7.03	7.31	6.87	7.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา : Statistics Data on Commercial Bank in Thailand 1984;

Bangkok Bank Limited 1985; Page 22

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ เศรษฐกิจการ เงินของประเทศต้องตกอยู่ในมือของกลุ่มคนเพียงไม่กี่ตระกูล รัฐบาลจึงได้ออกมาตรการในการแก้ไขปัญหานี้ โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2522 ให้ธนาคารพาณิชย์กระจายหุ้นไปสู่มหาชนโดยเร็วภายในปี พ.ศ. 2525 ทุกธนาคารต้องมีผู้ถือหุ้นรายย่อยอย่างน้อย 250 ราย ผู้ถือหุ้นรายย่อยแต่ละรายจะมีสิทธิถือหุ้นได้ไม่เกินร้อยละ 0.5 ของเงินจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมด มูลค่าหุ้นรายย่อยต่าง ๆ เหล่านี้ เมื่อรวมกันแล้วต้องเกินกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่าหุ้นทั้งหมด (ดูรายละเอียดภาคผนวก ก.)

บทบาทของธนาคารพาณิชย์ที่มีต่อ เศรษฐกิจของประเทศ

ในช่วงระยะเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมา ความเจริญและการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศในแขนงต่าง ๆ ได้แผ่กระจายมากขึ้น จนประเทศไทยเราก้าวเข้าสู่ความเป็นประเทศกึ่งอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งการขยายตัวของกิจกรรมทาง เศรษฐกิจทุกแขนงต้องอาศัยปัจจัยสำคัญที่หล่อเลี้ยงให้วงจร เศรษฐกิจหมุนอยู่ได้ก็คือ เงินและสถาบันซึ่ง เป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมระบบการเงินก็คือระบบธนาคารพาณิชย์นั่นเอง ซึ่งปรากฏว่ากิจกรรมหรือธุรกิจทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบันได้แผ่ขยายขอบ เขตของการให้บริการทางการเงินออกไปมากมายหลายด้านและหลายกิจกรรม เพื่อระดมเงินออมที่มีอยู่ในมือประชาชนมาให้ธุรกิจต่าง ๆ ทั่วไปสร้างความเจริญทาง เศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น บทบาทของธนาคารพาณิชย์ที่มีต่อ เศรษฐกิจของประเทศอาจดูได้จากจำนวนเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดแยกตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในตารางที่ 2.7

เนื่องจากธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันหลักทางด้าน เศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น การดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์จึงอยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อกำหนดบทบาทของธนาคารพาณิชย์ให้เป็นสถาบันที่เกื้อประโยชน์แก่สังคมและส่วนรวม และให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ

Tab. 13

ตารางที่ 2.7 เงินให้กู้ยืมตามวัตถุประสงค์ ประจำสิ้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2526

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	จำนวนเงิน	ร้อยละ
1. การเกษตร	30,450.6	7.39
2. การเหมืองแร่	2,039.3	0.59
3. การอุตสาหกรรม	88,713.4	21.25
4. การรับเหมาก่อสร้าง	21,773.7	5.29
5. ธุรกิจเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์	12,218.2	2.97
6. การนำสินค้าเข้า	34,566.4	8.39
7. การส่งสินค้าออก	32,022.4	7.77
8. การค้าส่งและการค้าปลีก	101,271.4	24.58
9. การสาธารณูปโภค	6,552.7	1.60
10. การธนาคารและสถาบันการเงินอื่น	25,714.1	6.24
11. การบริการ	19,703.3	4.78
12. การบริโภคส่วนบุคคล	36,537.0	8.87
13. อื่น ๆ	-	-
รวม	<u>411,962.8</u>	<u>100.00</u>

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ความหมายและหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของธนาคารพาณิชย์ไว้ว่า ธนาคารพาณิชย์คือ ธนาคารที่ประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายเงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และใช้ประโยชน์จากเงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น (ก) การให้กู้ยืม (ข) ซื้อขายหรือเก็บเงินตามตั๋วเงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด (ค) ซื้อหรือขายเงินตราต่างประเทศ

หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ อาจแยกได้เป็น 3 ประการคือ

1. หน้าที่ในการรับเงินฝาก (Deposits) วัตถุประสงค์แรกเริ่มของการตั้งธนาคารก็คือ บริการรับฝากเงิน ในสมัยโบราณผู้ที่นำเงินฝากกับธนาคารจะต้องจ่ายค่าบริการให้กับธนาคาร ในฐานะที่ธนาคารเป็นผู้ดูแลรักษาเงินให้แก่ตนเอง ซึ่งผิดกับสมัยปัจจุบันนี้ ธนาคารกลับต้องเป็นผู้จ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้นำเงินมาฝาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะธนาคารสามารถนำเงินฝากที่ได้รับไปให้กู้ยืมหรือหาผลประโยชน์ได้

2. การให้เงินกู้และการสร้างเงินฝาก เป็นการทำให้ระบบเศรษฐกิจมีเงินทุนหมุนเวียนและการเกิดเครดิตเพื่ออำนวยความสะดวกต่อระบบต่าง ๆ เช่น การผลิต การค้าและการบริโภค นอกจากนี้ยังเป็นการหารายได้หรือผลกำไรอันเป็นจุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดของธนาคารพาณิชย์ด้วย

3. การให้บริการอื่น ๆ เช่น ให้บริการในด้านเป็นตัวแทนของลูกค้า ให้บริการช่วยเหลือด้านการค้าและการชำระเงินระหว่างประเทศ และการให้บริการในด้านที่ให้ความสะดวกแก่ลูกค้า

งบดุลของธนาคารพาณิชย์

การพิจารณารายละเอียดในงบดุลของธนาคารพาณิชย์จะช่วยให้สามารถเข้าใจกิจการของธนาคารพาณิชย์ได้ง่ายและลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพราะงบดุลดังกล่าวเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงสภาพของทุน หนี้สิน และทรัพย์สินของกิจการ ถ้าพิจารณาโดยอาศัยหลักวิชาการทางบัญชีแล้ว ทุน หนี้สิน และทรัพย์สินจะมีความสัมพันธ์กันในรูปของสมการดังต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{สินทรัพย์} &= \text{หนี้สิน} + \text{ทุน} \\ (\text{Assets}) &= (\text{Liabilities}) + (\text{Capital Account}) \end{aligned}$$

รายการทางด้านทรัพย์สินประกอบด้วย เงินสดและยอดคงเหลือที่ธนาคารต่าง ๆ, เงินที่ลงทุนซื้อตั๋วเงินคลัง, พันธบัตร, เงินให้กู้ยืมและเบิกเกินบัญชี, การซื้อลด ตลอดจนการที่ธนาคารพาณิชย์นำเงินไปลงทุนในหลักทรัพย์ต่าง ๆ รายการต่าง ๆ นี้รวมกันเรียกว่า "การใช้เงินทุน"

รายการทางด้านหนี้สินและทุนประกอบด้วย เงินฝากประเภทต่าง ๆ เช่น เงินฝากที่จ่ายคืนเมื่อทวงถาม, เงินฝากประเภทออมทรัพย์ และเงินฝากประจำ เงินฝากประเภทต่าง ๆ มีฐานะเป็นหนี้สินของธนาคารพาณิชย์ เพราะธนาคารพาณิชย์ต้องจ่ายคืนเมื่อผู้ฝากหรือเจ้าหนี้ทวงถาม นอกจากนั้นก็มิตหนี้สินที่ธนาคารพาณิชย์กู้ยืมมาจากบุคคลอื่น บัญชีทุนของธนาคารพาณิชย์ รายการต่าง ๆ เหล่านี้รวมเรียกว่า "แหล่งที่มาเงินทุน" (Source of Funds) ดังจะดูรายละเอียดต่าง ๆ ได้ในตารางที่ 2.8

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.8 งบดุลรวมของธุรกิจการธนาคารพาณิชย์

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	ปี พ.ศ. 2526	ปี พ.ศ. 2525	ปี พ.ศ. 2524
สินทรัพย์			
เงินสดและเงินฝากในธนาคาร	50,368.9	40,823.1	33,515.7
เงินสดระหว่างเรียกเก็บ	2,667.8	1,106.9	1,315.0
เงินลงทุน			
เงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาล			
ตั๋วเงินคลัง	912.2	2,190.7	3,329.2
พันธบัตร	52,234.0	51,874.2	35,533.9
เงินลงทุนในหลักทรัพย์ในประเทศ	11,958.8	12,874.0	10,142.7
เงินลงทุนในหลักทรัพย์ต่างประเทศ	24,582.7	26,377.0	24,979.2
เงินให้กู้ยืมและ เบิก เกินบัญชี			
ตั๋วเงินรับ	93,813.5	66,472.3	57,767.0
เงินให้กู้และ เบิก เกินบัญชี	277,838.7	206,752.3	173,204.1
ทรัพย์สินถาวรและทรัพย์สินอื่น ๆ	25,671.9	22,934.6	18,521.5
รวมสินทรัพย์	540,048.5	431,405.1	358,309.1
หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น			
เงินฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถาม	23,269.2	24,170.9	25,014.0
เงินฝากออมทรัพย์	93,576.7	60,131.0	36,751.2
เงินฝากประจำ	274,163.4	224,380.6	181,115.2
เงินฝากอื่น ๆ	1,256.8	1,323.5	1,277.2
หนี้สินจ่ายคืนเมื่อทวงถาม	11,113.8	9,788.8	11,832.6
เงินกู้ยืม	81,171.0	61,013.4	59,835.1
หนี้สินอื่น ๆ	27,441.5	26,000.7	21,011.4
ส่วนของผู้ถือหุ้น	28,056.1	24,596.2	21,472.4
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	540,048.5	431,405.1	358,309.1

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ประเภทของ เงินฝาก

เงินฝาก เป็นแหล่งที่มาของ เงินทุนที่สำคัญที่สุดของธนาคารพาณิชย์ ในทางปฏิบัติธนาคารพาณิชย์มีเงินฝากอยู่ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. เงินฝากประเภทจ่ายคืน เมื่อทวงถาม (Current หรือ Demand Deposits) เงินฝากประเภทนี้ผู้ฝากมีสิทธิถอนคืน เมื่อทวงถามหรือ เมื่อ เรียกร้อง หรือตามคำสั่ง การฝากเงินระยะสั้นและไม่มีความแน่นอน เงินฝากประเภทนี้ ได้แก่

ก. เงินฝากกระแสรายวัน (Current Accounts หรือ Checking Accounts) คือเงินฝากที่ต้องจ่ายคืน เมื่อทวงถาม โดยใช้เช็คในการสั่งจ่าย ผู้ฝากเงินจะถอนเมื่อไรก็ได้ตามความต้องการ ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าด้วยการกระทรวงการคลัง จะต้องประกาศกำหนดอัตราดอกเบี้ยชั้นสูงของเงินฝากทุกประเภท จึงได้ประกาศกำหนดอัตราสูงสุดของเงินฝากกระแสรายวันไว้ด้วย ในอัตราไม่เกินร้อยละ 0.01 ต่อปี ซึ่งในทางปฏิบัติโดยทั่วไปแล้วธนาคารพาณิชย์จะไม่จ่ายดอกเบี้ยให้แก่เงินฝากประเภทนี้ เนื่องจากถือว่าการฝากเงินประเภทนี้เป็นบริการให้ความสะดวกแก่ผู้ฝากเงินอยู่แล้ว เช่น ความสะดวกจากการใช้เช็ค, การเรียกเก็บเงินตามเช็ค, การหักบัญชี เป็นต้น เงินฝากประเภทนี้จึง เป็นที่นิยมแก่ธุรกิจและประชาชนที่ประกอบการค้า

เงินฝากกระแสรายวันซึ่งจ่ายโอนกันโดยเช็ค ในประเทศที่เจริญแล้วเงินฝากกระแสรายวันมัก เป็นส่วนประกอบส่วนใหญ่ที่สำคัญของปริมาณเงินทั้งหมดที่เรียกเงินฝากชนิดนี้ว่าเป็นเงิน เพราะผู้สั่งจ่ายเพียงแต่เขียนเช็คตามจำนวนเงินที่ต้องการสั่งจ่าย พร้อมกับลงลายมือชื่อสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินจำนวนนั้นให้แก่เจ้าหนี้ เพื่อเป็นการชำระหนี้หรือค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ในการเขียนเช็คใบหนึ่ง ๆ ผู้สั่งจ่ายอาจเขียนจำนวนเงินลงไปเล็กน้อยเท่าใดก็ได้ ภายในวงเงินฝากที่มีอยู่ในธนาคาร จำนวนเงินที่ระบุในเช็คแต่ละใบย่อมหมายถึงข้อผูกพันหรือหนี้ ซึ่งธนาคารผู้มีนามตามเช็คนั้นจะต้องจ่ายให้แก่ผู้ทรงเช็คทันที ฉะนั้น การเขียนเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินแต่ละใบจึงเท่ากับเป็นการใช้เงินนั่นเอง

ข. เงินฝากที่เรียกคืนได้ทุกขณะ (Money at Call) เป็นเงินที่ผู้ฝากอาจฝากหรือถอนคืนเมื่อไรก็ได้ โดยผู้ฝากจะแจ้งความประสงค์ที่จะฝากหรือถอนให้ทราบล่วงหน้าอย่างน้อยหนึ่งวันหรือตามกำหนดที่ตกลงไว้ เงินฝากประเภทนี้ใช้กันมากในกรณีของการฝากระหว่างธนาคารพาณิชย์ด้วยกัน หรือระหว่างธนาคารพาณิชย์กับสถาบันการเงินอื่น

2. เงินฝากออมทรัพย์ (Saving Deposits) เงินฝากประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของประชาชนทั่วไป โดยให้ผู้ฝากสามารถฝากเงินทีละเล็กละน้อยได้ เงินฝากประเภทนี้สามารถที่จะถอนคืนได้ทันที ในการฝากเงินและถอนเงินจะใช้สมุดคู่ฝาก (Pass Book) เป็นหลักฐาน ผู้ฝากจะต้องนำสมุดคู่ฝากนี้ไปให้ธนาคารบันทึกรายการฝากหรือรายการถอนและยอดเงินคงเหลือทุกครั้งที่มีการเคลื่อนไหว เมื่อต้องการถอนเงิน ผู้ฝากต้องใช้ใบถอนเงินและจะไปถอนเงินด้วยตนเองหรือมอบฉันทะให้ผู้อื่นไปถอนแทนก็ได้

เงินฝากประเภทออมทรัพย์นี้ แม้ว่าผู้ฝากสามารถเบิกถอนได้ทันทีตามความต้องการ แต่ตามสภาพความเป็นจริงแล้ว เงินฝากประเภทนี้มีการเคลื่อนไหวน้อยกว่าเงินฝากกระแสรายวันมาก ดังนั้น ความจำเป็นในการดำรงสภาพคล่องสำหรับเงินฝากประเภทนี้จึงต่ำกว่าเงินฝากกระแสรายวัน และโอกาสที่ธนาคารพาณิชย์จะสามารถนำเงินฝากนี้ไปหาผลประโยชน์ได้มากกว่า ธนาคารจึงให้ดอกเบี้ยสำหรับเงินฝากประเภทนี้ ซึ่งปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์จ่ายดอกเบี้ยได้ไม่เกินร้อยละ ~~8.5~~ ^{12.0} ต่อปี การฝากครั้งแรกต้องไม่ต่ำกว่า 100.- บาท การเรียกชื่อของเงินฝากออมทรัพย์นี้ แต่ละธนาคารอาจเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น ธนาคารกรุงเทพ จำกัด และธนาคารกสิกรไทย จำกัด เรียกว่า เงินฝากสะสมทรัพย์ ธนาคารกรุงไทย จำกัด เรียกว่า ฝากเงินออมทรัพย์ และธนาคารเอเซีย จำกัด เรียกว่า เงินฝากออมทรัพย์

3. เงินฝากประจำ (Time Deposits) เป็นเงินฝากประเภทที่มีการกำหนดระยะเวลาการฝากไว้แน่นอนตามที่ได้ตกลงกับธนาคารในวันฝาก วัตถุประสงค์ของเงินฝากประเภทนี้ก็คือผู้ฝากที่ไม่มีความจำเป็นในการใช้เงินจำนวนนั้นในระยะเวลาอันพอสมควร ต้องการความปลอดภัยจากการสูญหายและได้รับผลประโยชน์จากการฝากนั้น ดังนั้น ระยะเวลาของการฝากจึงยาวพอสมควร เช่น 3 เดือน, 6 เดือน, 12 เดือน หรือเกินกว่า 12 เดือน ธนาคารพาณิชย์สามารถนำเงินฝากประเภทนี้ไปลงทุนหาผลประโยชน์หรือนำไปหมุนเวียนให้กู้ยืมได้มากกว่าเงินฝากประเภทอื่น ๆ อีกทั้งมีระบบที่ง่ายต่อการควบคุมและบริหารเงินฝาก ธนาคารจึงให้ดอกเบี้ยตอบแทนแก่ผู้ฝากเงินในอัตราสูงกว่า ซึ่งจะลดหลั่นกันลงมาตามระยะเวลาของการฝาก แต่จะต้องไม่สูงกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ ในปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ในประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยตามความในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2528 ให้ธนาคารพาณิชย์จ่ายดอกเบี้ยได้ดังนี้ X

X ก. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาตั้งแต่ 3 เดือน แต่ไม่ถึง 6 เดือนจ่าย ดอกเบี้ยได้ไม่เกินร้อยละ $\frac{15.5}{8 \times 5}$ ต่อปี

ข. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาตั้งแต่ 6 เดือน แต่ไม่ถึง 1 ปี จ่าย ดอกเบี้ยได้ไม่เกินร้อยละ $\frac{15.5}{10 \times 5}$ ต่อปี

ค. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาตั้งแต่ 1 ปี แต่ไม่ถึง 2 ปี จ่ายดอกเบี้ย ได้ไม่เกินร้อยละ $\frac{15.5}{15}$ ต่อปี

ง. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป จ่ายดอกเบี้ยได้ไม่เกิน ร้อยละ $\frac{11.5}{17}$ ต่อปี X

ทั้งนี้ไม่รวมถึง เงินฝากระหว่างธนาคารและเงินฝากที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

เงินฝากประจำ แม้ว่าจะมีกำหนดระยะเวลาการฝากไว้แน่นอน แต่ในทางปฏิบัติ เมื่อ ผู้ฝากเกิดความจำเป็นจริง ๆ ก็อาจขอลถอนเงินฝากนั้นก่อนที่จะครบกำหนด ในการจ่ายเงินแบบนี้ ธนาคารจะไม่จ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ฝาก หรืออาจให้ในอัตราที่ต่ำกว่าที่ทางการกำหนดไว้ก็ได้

ในปัจจุบัน ธนาคารพาณิชย์พยายามหาเงินฝากให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยใช้วิธีการ ต่าง ๆ แข่งขันกันหาเงินฝาก ดังนั้น เงินฝากประจำจึงเป็นไปในรูปแบบต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น

ก. การรับฝากเงินประเภทที่กำหนดจำนวนเงินที่แน่นอน ในการฝากแต่ละครั้ง ความถี่ ในการฝากและช่วงระยะเวลาการฝากซึ่งมักกำหนดไว้เป็นรายเดือนทุก ๆ เดือน เมื่อครบกำหนด ผู้ฝากสามารถถอนเงินฝากพร้อมดอกเบี้ยตามจำนวนที่ได้ตกลงไว้ เงินฝากประเภทนี้ธนาคารพาณิชย์ ถือว่าเป็นเงินฝากประจำที่มีกำหนดถอนคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา ธนาคารอาจให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ฝากเงิน แบบนี้ เช่น ให้ดอกเบี้ยที่สูงกว่าประเภทอื่น ๆ เล็กน้อย หรือให้สิทธิในการกู้โดยกำหนดจำนวนเงินกู้ ตามปริมาณเงินที่ฝาก และเมื่อมีการฝากครบตามระยะเวลาที่กำหนดแล้ว เงินฝากประจำแบบนี้แต่ละ ธนาคารจะใช้ชื่อเรียกต่างกัน เช่น ธนาคารกรุงเทพ ใช้ชื่อว่า "สินทรัพย์สด", ธนาคารกสิกรไทย ใช้ชื่อว่า "เงินฝากเพื่ออนาคต" โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของผู้ฝากอีก 4 ประเภท คือ เพื่อที่อยู่ อาศัย, เพื่อการศึกษา, เพื่อการสมรส และเพื่อการสะสมทรัพย์ เป็นต้น

ข. การรับฝากเงินด้วย "บัตรเงินฝากชนิดโอนได้" หรือเรียกสั้น ๆ ว่า "ทีซีดี" (Transferable Certificate of Deposit) เป็นวิธีการรับฝากเงินแบบใหม่ที่ธนาคารกสิกร-ไทย เริ่มนำมาใช้เป็นธนาคารแรกในประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2527 การรับฝาก เงินประเภทนี้ ธนาคารจะออกใบรับฝากเงินประเภท "ทีซีดี" ให้แก่ผู้ฝากแทนสมุดคู่ฝาก และใน

บัตรเงินฝากนั้นธนาคารจะระบุชื่อผู้ฝาก, จำนวนเงิน, วันที่ครบกำหนด และอัตราดอกเบี้ย ซึ่งเงินฝากนี้จัดอยู่ในประเภทฝากประจำเพราะมีการระบุระยะเวลาของการฝากไว้ เช่น ระยะเวลาฝาก 3 เดือน อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12.5 ระยะเวลาฝาก 6 - 12 เดือน อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13 เป็นต้น หากผู้ฝากเงินประเภทนี้จำเป็นต้องใช้เงินสดก่อนครบกำหนดก็ถอนคืนก็สามารถโอนบัตรเงินฝากนั้นเปลี่ยนมือได้ทันที โดยธนาคารกสิกรไทยได้เตรียมตลาดรองรับการซื้อขายบัตรเงินฝากประเภทนี้ไว้แล้ว วิธีนี้ผู้ฝากยังคงได้รับดอกเบี้ยเต็มตามจำนวนระยะเวลาที่ตนถือ "ทีซีดี" นั้น นอกจากนี้ "ทีซีดี" ยังใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันสินเชื่อได้อีกด้วย ซึ่งผู้ฝากจะได้รับผลประโยชน์จากเงินฝากประเภทนี้สูงกว่าเงินฝากชนิดอื่น ๆ แต่เงินฝากชนิดนี้ได้กำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำไว้ว่าจะต้องฝากตั้งแต่ 100,000.- บาทขึ้นไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสะดวกต่อการบริหารเงินและการแบ่งประเภท

จากตารางที่ 2.9 และ 2.10 จะเห็นได้ว่าปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ได้เพิ่มขึ้นทุกปี อัตราการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินฝากระหว่าง พ.ศ. 2507 ถึง พ.ศ. 2514 โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 18 ต่อปี แต่พอมาช่วงปี พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2521 อัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 22 ต่อปี สำหรับปี พ.ศ. 2522 อัตราเพิ่มนั้นต่ำมากมีอยู่เพียงร้อยละ 10.89 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในปี พ.ศ. 2522 นั้น เป็นปีที่ตลาดหลักทรัพย์มีความเคลื่อนไหวในการซื้อขายมาก ประชาชนนิยมนำเงินไปลงทุนซื้อหลักทรัพย์มากกว่าจะฝากธนาคาร จึงทำให้อัตราการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินฝากในปีนั้นต่ำกว่าปีอื่น ๆ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา แต่หลังจากปี พ.ศ. 2522 แล้ว อัตราการเพิ่มก็กลับเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนปี พ.ศ. 2526 มีอัตราเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2525 ประมาณร้อยละ 26

สำหรับอัตราส่วนของเงินฝากแต่ละประเภทคือเงินฝากทั้งสิ้นของธนาคารพาณิชย์ ตามตารางที่ 2.11 จะเห็นได้ว่า เงินฝากของธนาคารพาณิชย์จะอยู่ในรูปของเงินฝากประจำเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในปี พ.ศ. 2507 มีอยู่ร้อยละ 48.61 ของเงินฝากทั้งหมดและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2520 มีปริมาณสูงสุดคือ ร้อยละ 75.90 ของปริมาณเงินฝากทั้งหมด หลังจากนั้นก็เริ่มลดลงจนในปี พ.ศ. 2526 เงินฝากประจำมีอยู่ร้อยละ 69.67 ของเงินฝากทั้งหมด การที่เงินฝากประจำมีอัตราส่วนที่มากกว่าเงินฝากประเภทอื่น ๆ นั้น อาจเป็นเพราะธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยยินยอมให้มีการถอนเงินฝากประจำก่อนกำหนดได้ โดยไม่มีการลงโทษแต่อย่างใดเพียงแต่ให้ดอกเบี้ยลดลงตามระยะเวลาที่ฝากจริงเท่านั้น เนื่องจากมีสภาพคล่องและยังได้รับดอกเบี้ยด้วย จึงเป็นที่นิยมมากกว่าเงินฝากประเภทอื่น

ตารางที่ 2.9 ปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

หน่วย : ล้านบาท

ปี พ.ศ.	เงินฝากประเภท จ่ายคืนเมื่อทวงถาม	เงินฝาก ออมทรัพย์	เงินฝาก ประจำ	รวมยอด เงินฝากทั้งสิ้น
2507	3,903.9	2,092.9	5,672.7	11,669.5
2508	5,123.0	1,662.4	6,936.8	13,722.2
2509	6,458.3	2,010.0	9,513.3	17,999.6
2510	6,982.8	2,194.6	11,948.7	21,126.1
2511	7,877.2	2,486.2	14,308.7	24,672.1
2512	8,041.4	2,793.7	17,389.2	28,224.3
2513	8,520.9	2,934.0	21,059.4	32,514.3
2514	9,686.1	3,201.0	25,811.8	38,698.9
2515	11,038.5	4,054.2	33,312.8	48,405.5
2516	12,822.4	5,056.4	40,865.9	58,744.7
2517	15,901.4	6,608.3	52,093.3	74,603.0
2518	16,021.7	7,678.3	63,998.3	87,698.3
2519	18,706.5	9,521.3	78,943.9	107,171.7
2520	20,399.6	11,121.8	99,272.2	130,793.6
2521	24,748.3	14,961.7	117,769.8	157,479.8
2522	27,101.4	18,158.9	129,364.1	174,624.4
2523	29,195.2	28,127.1	157,671.8	214,994.1
2524	30,392.5	38,633.8	188,672.0	257,698.3
2525	29,255.5	61,695.4	231,406.3	322,357.2
2526	26,479.1	96,677.8	282,878.7	406,035.6

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2.10 อัตราการเพิ่มของปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

หน่วย : ร้อยละ

ปี พ.ศ.	เงินฝากประเภท จ่ายคืน เมื่อทวงถาม	เงินฝาก ออมทรัพย์	เงินฝาก ประจำ	รวมยอด เงินฝากทั้งสิ้น
2507	-	-	-	-
2508	31.23	-20.57	22.28	17.59
2509	26.06	20.91	37.40	31.17
2510	8.12	9.18	25.36	17.37
2511	12.81	13.29	19.75	16.78
2512	2.08	12.37	21.53	14.40
2513	5.96	5.02	21.11	15.20
2514	13.67	9.10	22.57	19.02
2515	13.96	26.65	29.06	25.08
2516	16.16	24.72	22.67	21.36
2517	24.01	30.69	27.47	27.0
2518	0.76	16.19	22.85	17.55
2519	16.76	24.0	23.35	22.20
2520	9.05	16.81	25.75	22.04
2521	21.32	34.53	18.63	20.40
2522	9.51	21.37	9.84	10.89
2523	7.73	54.89	21.88	23.12
2524	4.10	37.35	19.66	19.86
2525	-3.74	56.69	22.65	25.09
2526	-9.49	56.70	22.24	25.96

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

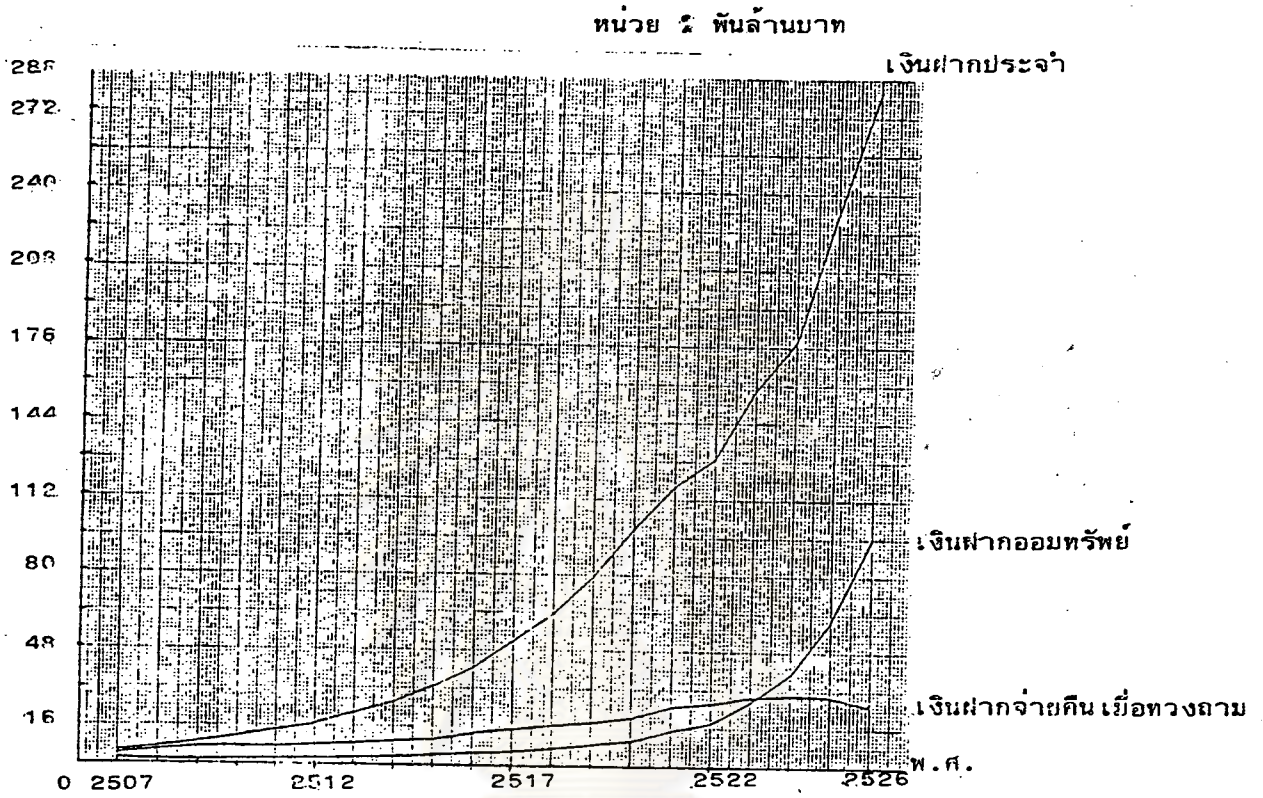
ตารางที่ 2.11 อัตราส่วนเงินฝากแต่ละประเภทต่อเงินฝากทั้งสิ้นของธนาคารพาณิชย์

หน่วย : ร้อยละ

ปี พ.ศ.	เงินฝากประเภท จ่ายคืนเมื่อทวงถาม	เงินฝาก ออมทรัพย์	เงินฝาก ประจำ	รวมยอด เงินฝากทั้งสิ้น
2507	33.45	17.93	48.61	100
2508	37.33	12.11	50.56	100
2509	35.88	11.17	52.95	100
2510	33.05	10.39	56.56	100
2511	31.93	10.08	57.99	100
2512	28.49	9.90	61.61	100
2513	26.21	9.02	64.77	100
2514	25.03	8.27	66.70	100
2515	22.80	8.38	68.82	100
2516	21.83	8.61	69.56	100
2517	21.31	8.86	69.83	100
2518	18.27	8.76	72.97	100
2519	17.45	8.88	73.67	100
2520	15.60	8.50	75.90	100
2521	15.72	9.50	74.78	100
2522	15.52	10.40	74.08	100
2523	13.58	13.08	73.34	100
2524	11.79	14.99	73.22	100
2525	9.08	19.14	71.78	100
2526	6.52	23.81	69.67	100
เฉลี่ย	22.04	11.59	66.37	100

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

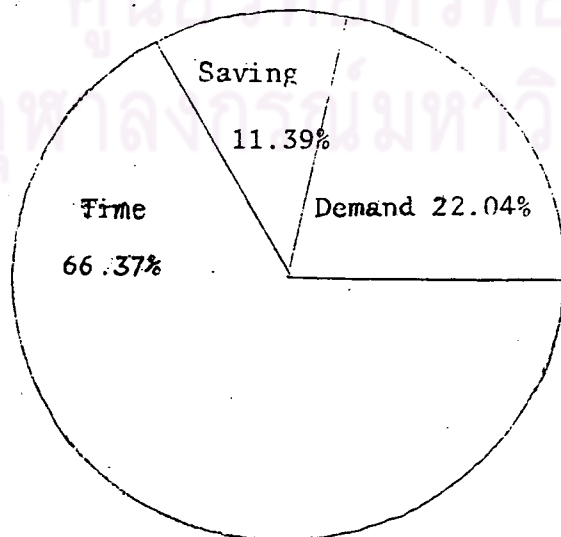
รูปที่ 2.1 แสดงปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์

มาตราส่วน 1 : 16

รูปที่ 2.2 : แสดงอัตราของเงินฝากแต่ละประเภท

อัตราเฉลี่ย ตั้งแต่ พ.ศ. 2507-2526

ส่วนอัตราส่วนของเงินฝากประเภททองถาวร จะเห็นได้ว่ามีอัตราส่วนที่ลดลงเรื่อย ๆ ตั้งแต่ร้อยละ 33.45 ในปี พ.ศ. 2507 เหลือเพียงร้อยละ 6.52 ในปี พ.ศ. 2526 แต่เงินฝากประเภทออมทรัพย์กลับมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นในระยะปีหลัง ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าระยะหลังธนาคารต่าง ๆ แข่งขันกันมากในด้านการให้บริการแก่ลูกค้า โดยยินดีจัดการโอนเงินระหว่างบัญชีเงินฝากออมทรัพย์มายังบัญชีกระแสรายวัน เพื่อเป็นการชำระเงินตามเช็คที่สั่งจ่ายเมื่อถูกส่งมา เรียกเก็บตามบัญชีกระแสรายวันในกรณีที่เงินคงเหลือในบัญชีกระแสรายวันไม่พอ ซึ่งทำให้ผู้ฝากนิยมฝากเงินไว้ในบัญชีออมทรัพย์มากกว่าบัญชีกระแสรายวัน เพราะบัญชีออมทรัพย์ยังได้รับดอกเบี้ยจากเงินฝากที่มีอยู่ด้วย

การแบ่งเงินฝากออกเป็น 3 ประเภทที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่นิยมทำกันในทางปฏิบัติ แต่ในทางทฤษฎีแบ่งเป็น

1. เงินฝากขั้นต้น (Primary Deposits)
2. เงินฝากขั้นสองหรือเงินฝากต่อเนื่อง (Secondary or Derivative Deposits)

การแบ่ง เช่นนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการอธิบายเกี่ยวกับการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะแยกออกได้ว่าเป็นเงินฝากประเภทใด เพราะเงินฝากขั้นสองของธนาคารหนึ่งอาจเป็นเงินฝากขั้นแรกของอีกธนาคารหนึ่งก็ได้

เงินฝากขั้นต้น¹ หมายถึง เงินฝากที่เข้าสู่ระบบธนาคารเป็นครั้งแรก ซึ่งได้แก่เงินตราที่มีผู้นำมาฝากธนาคาร การเพิ่มขึ้นของเงินฝากขั้นต้นนี้จะไม่ผลทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น เพียงแต่ทำให้ส่วนประกอบของปริมาณเงินเปลี่ยนแปลงไป คือปริมาณเงินจะมีเงินตราน้อยลง แต่เงินฝากกระแสรายวันเพิ่มขึ้น

เงินฝากขั้นสองหรือเงินฝากต่อเนื่อง คือ เงินฝากที่ระบบธนาคารสร้างขึ้นจากการให้กู้ยืมหรือลงทุน ซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของปริมาณเงินหมุนเวียน

¹ สุรักษ์ มุนนาค "การเงินและการธนาคาร" บริษัทไทยวัฒนาพาณิชย์ จำกัด พ.ศ.

การสร้างเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์

ธนาคารพาณิชย์เป็นธุรกิจประเภทเดียวที่สามารถสร้างเงินในรูปแบบของเงินฝากกระแสรายวัน การสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ทำได้โดยการที่ธนาคารรับฝากเงินจากประชาชนเป็นเงินสด เงินฝากนี้จะเป็นเงินฝากขั้นต้น (Primary Deposits) แม้ว่าธนาคารมีสัญญาผูกพันกับผู้ฝากว่าจะต้องจ่ายเงินเหล่านั้นเมื่อครบกำหนดหรือเมื่อทวงถาม แต่จริง ๆ แล้ว ผู้ฝากไม่เคยมาถอนเงินจากธนาคารพร้อม ๆ กันเลย และแต่ละคนก็ไม่เคยถอนเงินเต็มอัตราเท่าที่จะถอนได้ ตามปกติแล้ว ผู้ฝากจะเบิกถอนเงินฝากของตนไปใช้ในระยะเวลาที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ธนาคารจะดำรงเงินสำรองไว้ในอัตราที่จำเป็น คือ เงินสำรองตามกฎหมาย (Legal Reserves) และเงินสำรองอื่น ๆ (Excess Reserves) เพื่อสนองความต้องการเบิกถอนในแต่ละระยะ สำหรับเงินฝากส่วนที่เหลือจากสำรองทั้ง 2 นี้ธนาคารจะนำไปหาผลประโยชน์ในลักษณะการให้กู้ยืมหรือให้เครดิตได้ เมื่อธนาคารให้กู้ยืมเงิน ธนาคารจะ "เครดิต" บัญชีเงินฝากของผู้กู้ทันที ซึ่งโดยมากจะเป็นบัญชีประเภทกระแสรายวัน เพื่อให้ผู้กู้จะได้เขียนเช็คสั่งจ่ายได้ เงินฝากนี้จึงเป็นเงินฝากที่ธนาคารสร้างขึ้นเรียกว่า เงินฝากขั้นสองหรือเงินฝากต่อเนื่อง (Secondary or Derivative Deposits)

ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทย ได้มีประกาศซึ่งออกตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงสินทรัพย์สำรองตามกฎหมาย (Legal Reserve) ในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 7 ของยอดเงินฝากทั้งสิ้น ซึ่งในการดำรงสินทรัพย์สำรองนี้ ธนาคารสามารถถือเอาสินทรัพย์ต่าง ๆ เป็นการสำรองตามกฎหมายได้ดังนี้ คือ

1. เงินสดในมือร้อยละ 2.5
2. พันธบัตรที่ปราศจากภาระผูกพันร้อยละ 2.5
3. เงินในบัญชีที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (รวมทั้งคลังจังหวัด) อีกร้อยละ 2

นอกจากนี้ ธนาคารที่มีสาขาและยังมีความต้องการขยายสาขาของตนก็จะต้องดำรงสินทรัพย์ของตนในรูปพันธบัตรอย่างต่ำร้อยละ 15 ของจำนวนเงินฝากของตนด้วย ซึ่งในจำนวนพันธบัตรที่ดำรงอยู่ร้อยละ 15 นี้ หากเป็นพันธบัตรที่ปลอดภาระก็สามารถนำไปใช้เป็นสินทรัพย์สำรองตามกฎหมายได้ จึงพอสรุปได้ว่า ในธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงสินทรัพย์ไว้เป็นสำรองตามกฎหมายร้อยละ 19.5 โดยแบ่งเป็นพันธบัตรร้อยละ 15.0 เงินสดในมือร้อยละ 2.5 เงินในบัญชีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยร้อยละ 2.0 การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรง

เงินสดสำรองนี้ก็ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์มีเงินสดเพียงพอเพื่อการเบิกถอนเงินฝากของลูกค้า และอีกประการหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมการให้เครดิตของธนาคารพาณิชย์ เพราะการเปลี่ยนแปลงของอัตราเงินสำรองตามกฎหมายจะเป็นตัวกำหนดความสามารถในการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ กล่าวคือ ถ้าหากเพิ่มอัตราเงินสำรองตามกฎหมาย ความสามารถในการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ก็จะลดลง ในทางตรงกันข้ามถ้าลดอัตราเงินสำรองตามกฎหมาย ความสามารถในการขยายเครดิตของระบบธนาคารพาณิชย์ก็จะเพิ่มขึ้น ✕

การสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ขึ้นอยู่กับอัตราการดำรงเงินสดสำรอง เพื่อให้ง่ายแก่การเข้าใจจะขอยกตัวอย่างการสร้างเงินฝากของธนาคาร โดยสมมติว่า ถ้ากำหนดให้ธนาคารต้องดำรงเงินสดสำรองไว้ร้อยละ 10 ของเงินฝาก ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 90 ธนาคารสามารถนำไปให้กู้ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ธนาคารจะสามารถสร้างเงินฝากได้อย่างเต็มที่ที่จะได้ถึง 10 เท่าของเงินฝากชั้นแรก ตามตัวอย่างที่แสดงไว้ในตารางที่ 2.12

จากการที่จำนวนเงินฝากจะทวีขึ้นได้ดังกล่าว จะต้องประกอบด้วยความร่วมมือของบุคคล 3 ฝ่าย คือ¹ ฝ่ายแรก ประชาชนต้องนำเงินมาฝากกับธนาคารแทนที่จะเก็บรักษาไว้เอง ฝ่ายที่สอง คือ ธนาคารจะต้องสำรองสินทรัพย์ไว้เพียงร้อยละ 10 ของเงินฝาก และฝ่ายที่สาม คือ ผู้กู้ จะต้องช่วยกู้เงินจากธนาคาร ถ้าขาดฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแล้วปริมาณของเงินฝากจะไม่ขยายตัวตามที่แสดงไว้ในตาราง จะเห็นได้ว่าจำนวนเงินฝาก 10 ล้านบาทนั้น ส่วนแรกคือจำนวน 1 ล้านบาทที่ประชาชนมาฝากในเบื้องต้น นั่นคือเงินฝากชั้นต้น ส่วนอีก 9 ล้านบาทนั้นเป็นผลจากการขยายเครดิตหรือการหมุนเงินของธนาคาร ซึ่งเรียกว่าเงินฝากชั้นสอง

ในการคำนวณเงินฝากที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการขยายเครดิตของธนาคาร อาจคำนวณได้โดยการใช้สูตรดังนี้

$$\Delta D = \frac{\Delta C}{R}$$

$$\Delta D = \text{จำนวนเงินฝากทั้งสิ้นซึ่งธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบสร้างขึ้นได้อย่างเต็มที่ ตามอัตราส่วนของเงินสดสำรองที่กำหนด}$$

$$\Delta C = \text{เงินฝากที่ธนาคารได้รับชั้นแรก (Primary Deposits)}$$

$$R = \text{อัตราเงินสำรองที่กฎหมายกำหนด}$$

¹ บุญยง ทิพย์โส มท-เศรษฐศาสตร์ คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2514, หน้า 135

ตารางที่ 2.12 การสร้างเงินฝากโดยระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด

หน่วย : บาท

ธนาคาร	เงินฝากชั้นแรก	เงินสดสำรองที่เก็บไว้	เงินสดสำรองส่วนเกินซึ่งให้ กู้โดย เปิดบัญชีเงินฝากชั้นที่ สองให้
ก	1,000,000	100,000	900,000
ข	900,000	90,000	810,000
ค	810,000	81,000	729,000
ง	729,000	72,900	656,100
จ	656,100	65,610	590,490
ฉ	590,490	59,049	531,441
ช	531,441	53,144	478,297
ซ	478,297	47,829	430,468
ฌ	430,468	43,046	387,422
ญ	387,422	38,742	348,950
-	---	---	---
-	๑๑๑	๑๑๑	๑๑๑
รวม	10,000,000	1,000,000	9,000,000

ที่มา : ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ หลักและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ว่าด้วยเศรษฐศาสตร์-
มหภาค พ.ศ. 2513, หน้า 85

ตามสูตรข้างต้น สมมติว่าทุกคนที่รับเช็คไปต่างก็นำเช็คกลับมาเข้าธนาคารอีก คือ ไม่มีการเบิกเงินไปใช้เลย เงินฝากของธนาคารก็จะทวีขึ้นได้อย่างเต็มที่ดังกล่าวนั้น แต่ถ้าหากมีการนำเช็คกลับมาเบิกเงินไปใช้บางส่วน เงินฝากก็จะไม่สามารถทวีขึ้นเต็มที่ ดังนั้น สูตรในการคำนวณจึงต้องแปลงเป็น

$$\Delta D = \frac{\Delta C}{R+L}$$

L = อัตราส่วนรั่วไหลของเงินฝาก นั่นคือ จำนวนเงินสดที่ถูกเบิกออกไปจากระบบธนาคาร คิดเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของเงินฝากที่เพิ่ม

ในการสร้างเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์นั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องทราบเงินฝากขั้นต้น (Primary Deposits) แต่ตามข้อเท็จจริงในระบบธนาคารพาณิชย์นั้น เราไม่สามารถแยกข้อมูลออกมาได้อย่างแน่นอนว่า เงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดจะเป็นเงินฝากขั้นต้นเท่าใด และเป็นเงินฝากขั้นสองเท่าใด ดังนั้น การคำนวณตามสูตรจึงทำได้ยาก แต่ถ้าพิจารณาตามหลักการแล้ว ธนาคารพาณิชย์จะสามารถสร้างเงินฝากได้มากเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยดังนี้

1. ความมั่นคงเกี่ยวกับฐานะและการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ เป็นสิ่งจูงใจให้มีผู้นำเงินมาฝาก เพราะปกติแล้วผู้ฝากเงินย่อมต้องการผลประโยชน์ตอบแทนจึงไม่ยากเก็บเงินไว้เฉย ๆ
2. ความสามารถในการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารจะต้องพยายามนำเงินทุนส่วนเกินจากที่ต้องดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมายไปลงทุนหมุนเวียนให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุด ซึ่งจะนำผลกำไรมาสู่กิจการด้วย
3. ภาวะเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศ ซึ่งมีผลต่อการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ นั่นคือ ถ้าภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง ทำให้การขยายเครดิตไม่คล่องตัวเนื่องจากมีอัตราความเสี่ยงสูง ปริมาณเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ควรจะสร้างได้มากก็就会被จำกัดไป

ตามทฤษฎีการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ตามที่กล่าวมาข้างต้น ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่มีส่วนทำให้ปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ เมื่อธนาคารพาณิชย์มีการขยายสาขาเพิ่มขึ้นทั้งใน เขตกรุง เทพและต่างจังหวัด มีผลทำให้ขบวนการสร้างเงินฝากของธนาคารมีความต่อเนื่องกันมากยิ่งขึ้น และทำให้การระดมเงินฝากเข้าสู่ระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดได้มากขึ้น